

บทที่ 3

การใช้กฎหมายอาญา

การใช้กฎหมายอาญา จำเป็นที่จะต้องทราบว่ากฎหมายอาญานั้น ใช้เมื่อใด กับใคร และที่ไหน ฉะนั้น จึงขออธิบายเป็นเรื่อง ๆ ไป ดังนี้

ตอนที่ 1

เวลาที่กฎหมายอาญาจะใช้บังคับ

หลักทั่วไปของกฎหมายอาญา “กฎหมายไม่มีผลย้อนหลัง” ซึ่งก็หมายความว่า กฎหมายจะไม่ย้อนหลังไปใช้บังคับแก่เหตุการณ์ซึ่งเกิดขึ้นก่อนวันที่กฎหมายนั้นใช้บังคับ ฉะนั้นประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 2 จึงได้บัญญัติว่า

“บุคคลจักต้องรับโทษในทางอาญาก็ต่อเมื่อได้กระทำการอันกฎหมายที่ใช้ในขณะกระทำนั้น บัญญัติเป็นความผิดและกำหนดโทษไว้ และโทษที่จะลงแก่ผู้กระทำความผิดนั้น จัดเป็นโทษที่บัญญัติไว้ในกฎหมาย”

จากบทบัญญัติมาตรา 2 ดังกล่าวข้างต้น จะเห็นได้ว่าบุคคลจะรับโทษทางอาญาต้องประกอบด้วยหลักเกณฑ์ดังต่อไปนี้

1. ได้กระทำการอันกฎหมายที่ใช้ในขณะกระทำนั้นบัญญัติเป็นความผิด กล่าวคือ การกระทำ จะผิดหรือไม่ ต้องพิจารณาจากกฎหมายที่ใช้ในขณะกระทำว่ากำหนดให้การกระทำนั้นเป็นความผิดหรือไม่ ฉะนั้น จึงจำต้องพิจารณาว่า “ขณะกระทำ” นั้นคือขณะใด ขณะลงมือกระทำ หรือขณะที่ผลเกิดขึ้น

ตามหลักของกฎหมายอาญาดังได้กล่าวมาแล้วว่า “กฎหมายไม่มีผลย้อนหลัง” เพื่อให้บุคคลสามารถที่จะกระทำการใด ๆ ได้โดยสบายใจว่า เมื่อเขาจะกระทำได้พิจารณาแล้วว่าการกระทำนั้น ไม่เป็นความผิดตามกฎหมาย เขาจึงได้กระทำไปและแน่ใจว่าจะไม่มีกฎหมายบัญญัติให้ลงโทษเขาในภายหลัง ฉะนั้น “ขณะกระทำ” ก็ต้องถือเอาขณะลงมือกระทำความผิด มิใช่ขณะที่ผลของการกระทำนั้นเกิดขึ้น ตัวอย่าง เช่น

ออกเช็คก่อนพระราชบัญญัติว่าด้วยความผิดอันเกิดจากการใช้เช็คประกาศใช้แต่ลงวันล่วงหน้าในเช็คถึงวันที่ใช้พระราชบัญญัติแล้ว ระหว่างวันออกเช็คถึงวันที่ลงในเช็ค จำเลยไม่ได้ทำผิดเงื่อนไขมาตรา 3 (พระราชบัญญัติว่าด้วยความผิดอันเกิดจากการใช้เช็ค) และไม่ปรากฏว่าจำเลยถอนเงินจากบัญชี หรือห้ามธนาคารไม่ให้ใช้เงินตามเช็ค แม้เช็คนั้นจะขึ้นเงินไม่ได้ จำเลยไม่มีความผิด (คำ

พิพากษาฎีกาที่ 1997/2500)

ไม่ยางที่ขึ้นในที่ดินของจำเลย จำเลยได้ตัดฟันก่อนใช้พระราชบัญญัติป่าไม้ (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2503 ย่อมไม่เป็นความผิด และการมีไม้แปรรูปนั้นต่อมาภายหลังเมื่อประกาศใช้พระราชบัญญัติดังกล่าวแล้ว ไม้แปรรูปนั้นย่อมไม่กลายเป็นไม้หวงห้ามจำเลยมีไม้ไม่ต้องขออนุญาต (คำพิพากษาฎีกาที่ 1978/2506)

2. กฎหมายที่ใช้ในขณะที่กระทำความผิดได้กำหนดโทษไว้ และโทษที่จะลงแก่ผู้กระทำความผิดนั้น ต้องเป็นโทษที่บัญญัติไว้ในกฎหมายกล่าวคือ กฎหมายกำหนดโทษประเภทใดสำหรับความผิดใด ก็ต้องใช้โทษประเภคนั้นลงโทษแก่ผู้กระทำความผิดนั้น เช่น กฎหมายกำหนดให้ลงโทษปรับได้อย่างสูงไม่เกินหนึ่งหมื่นบาทศาลก็ต้องลงโทษปรับแก่ผู้กระทำความผิดจะลงโทษจำคุกไม่ได้ และแม้จะลงโทษปรับก็จะปรับเกินหนึ่งหมื่นบาทไม่ได้เช่นกัน

ตามหลักกฎหมายอาญาไม่มีผลย้อนหลังนั้น หมายถึงมิให้มีผลย้อนหลังไปลงโทษบุคคลหรือย้อนหลังไปเป็นผลร้ายแก่บุคคลผู้กระทำความผิดแต่ถ้าบทบัญญัติของกฎหมายย้อนหลังไปเป็นผลดีหรือเป็นคุณแก่ผู้กระทำความผิดก็ย่อมไม่อยู่ในหลักนี้ ฉะนั้นประมวลกฎหมายอาญาจึงได้บัญญัติหลักนี้ไว้ในมาตรา 2 วรรค 2 ดังนี้

“ถ้าตามบทบัญญัติของกฎหมายที่บัญญัติในภายหลัง การกระทำเช่นนั้นไม่เป็นความผิดต่อไป ให้ผู้ที่ได้กระทำการนั้นพ้นจากการเป็นผู้กระทำความผิด และถ้าได้มีคำพิพากษาถึงที่สุดให้ลงโทษแล้ว ก็ให้ถือว่าผู้นั้นไม่เคยต้องคำพิพากษาว่าได้กระทำความผิดนั้น ถ้ารับโทษอยู่ก็ให้การลงโทษนั้นสิ้นสุดลง”

จากบทบัญญัติมาตรา 2 วรรค 2 นี้ หมายความว่า

1. ถ้าตามบทบัญญัติของกฎหมายที่บัญญัติในภายหลัง การกระทำเช่นนั้นไม่เป็นความผิดต่อไปผู้ที่ได้กระทำการนั้นย่อมพ้นจากความผิดไปโดยอัตโนมัติ เช่น จำเลยกระทำผิดตามพระราชบัญญัติจราจรทางบก พ.ศ. 2477 มาตรา 10 บัญญัติให้รถที่เดินสวนกันหลีกทางซ้าย และเมื่อขึ้นหน้ารถคันอื่น ให้ขึ้นทางขวาผู้ใดฝ่าฝืนย่อมมีความผิดนั้น ต่อมาพระราชบัญญัติจราจรทางบก (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2508 บัญญัติให้ยกเลิกมาตรา 10 นั้นเสีย และได้ยอมให้ขับรถขึ้นหน้ารถคันอื่นทางด้านซ้ายได้ เมื่อไม่มีอะไรกีดขวาง และไม่กีดขวางรถอื่นทั้งผู้ขับที่กระทำได้โดยปลอดภัย เมื่อจำเลยขับขึ้นหน้ารถคันอื่น ทั้งผู้ขับที่กระทำโดยปลอดภัย เมื่อจำเลยขับขึ้นหน้ารถคันอื่นทางด้านซ้าย และต้องด้วยข้อยกเว้นของกฎหมายดังกล่าวแล้ว จำเลยจึงพ้นจากการเป็นผู้กระทำความผิดตามประมวล

กฎหมายอาญา มาตรา 2 (คำพิพากษาฎีกาที่ 38/2510)

โจทก์ฟ้องขอให้ลงโทษจำเลยฐานเฝ้าใบยาแห้งพันธุ์ต่างประเทศตั้งแต่หนึ่งกิโลกรัมขึ้นไป ออกนอกเขตจังหวัดโดยไม่ได้รับอนุญาต ตามที่พระราชบัญญัติยาสูบ พ.ศ. 2509 มาตรา 26 และ 51 บัญญัติไว้ ต่อมาคดีอยู่ในระหว่างพิจารณาของศาลฎีกา ได้มีพระราชบัญญัติยาสูบ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2512 ออกใช้บังคับโดยมาตรา 13 และ 19 ให้ยกเลิกมาตรา 26 และ 51 เดิม จำเลยยอมพ้นจากการเป็นผู้กระทำความผิด ศาลต้องพิพากษายกฟ้อง (คำพิพากษาฎีกาที่ 109/2514)

จำเลยชั้นบรรณคดีขวางการจราจร เป็นความผิดตามพระราชบัญญัติจราจรทางบกฯ มาตรา 64 ต่อมา มีประกาศของคณะปฏิวัติฉบับที่ 59 ยกเลิกและใช้ความใหม่แทน ให้อำนาจของพนักงานจราจร หรือพนักงานเจ้าหน้าที่จะว่ากล่าวตักเตือนก็ได้ ดังนี้เมื่อจำเลยได้ปฏิบัติตามคำว่ากล่าวตักเตือนของเจ้าพนักงานจราจรแล้วเห็นได้ว่ากฎหมายไม่ประสงค์เอาโทษแก่จำเลย การกระทำของจำเลยซึ่งเดิมเป็นความผิดก็ไม่เป็นความผิดอีกต่อไป จำเลยพ้นจากการเป็นผู้กระทำความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 2 วรรค 2 อำนาจฟ้องของโจทก์ซึ่งฟ้องภายหลังที่ประกาศคณะปฏิวัติดังกล่าวใช้บังคับย่อมหมดสิ้นไปในตัว (คำพิพากษาฎีกาที่ 394/2517)

มีอาวุธปืน เครื่องกระสุน และวัตถุระเบิด ศาลพิพากษาจำคุก ระหว่างฎีกามีพระราชบัญญัติอาวุธปืน (ฉบับที่ 6) พ.ศ. 2518 ให้นำไปขอรับอนุญาตหรือมอบนายทะเบียนได้ และอยู่ในระยะ 90 วัน ถือว่าในระหว่างนี้กฎหมายยกเว้นโทษ จำเลยไม่ต้องรับโทษ ไม่รับของกลาง (คำพิพากษาฎีกาที่ 1786, 1787/2518)

จำเลยมีอาวุธปืน ระหว่างฎีกามีพระราชบัญญัติอาวุธปืนฯ (ฉบับที่ 6) พ.ศ. 2518 มาตรา 3,4 ให้นำปืนมาขอจดทะเบียนได้ใน 90 วัน โดยไม่ต้องรับโทษ ศาลฎีกาพิพากษาเมื่อพ้น 90 วัน แล้วให้จำเลยได้ยกเว้นโทษ (คำพิพากษาฎีกาที่ 883/2520)

จำเลยมีวัตถุระเบิดแบบพลาสติก 1 ลูก เป็นความผิดตามพระราชบัญญัติอาวุธปืนฯ ต่อมา มีพระราชบัญญัติอาวุธปืนฯ (ฉบับที่ 6) พ.ศ. 2518 มาตรา 3 ให้นำมามอบต่อนายทะเบียนใน 90 วัน จำเลยมิได้นำไปมอบต่อนายทะเบียน เพราะเจ้าพนักงานยึดไว้ที่สถานีตำรวจ จึงถือว่าจำเลยครอบครองลูกกระเบิดนั้นไม่ได้ ไม่มีความผิดฐานมีวัตถุระเบิด (คำพิพากษาฎีกาที่ 929/2520)

จำเลยมีอาวุธปืนและกระสุนปืนที่ใช้เฉพาะในการสงครามก่อนพระราชบัญญัติ ฉบับที่ 6 ซึ่งยกเว้นโทษแก่ผู้นำไปมอบแก่นายทะเบียนใน 90 วัน แต่ปืนกับกระสุนปืนหายไปไม่ได้มาเป็นของกลางก่อนเมื่อกฎหมายออกใช้บังคับ ไม่มีปืนไปมอบแก่เจ้าพนักงานจำเลยไม่ได้รับยกเว้นโทษ (คำพิพากษาฎีกาที่ 1212/2520)

กันสร้างแนวทางการปาสงวนแห่งชาติเป็นความผิดตาม พระราชบัญญัติป่าไม้ พ.ศ. 2507 มาตรา 14, 31 หนังสือนายกรัฐมนตรีที่ไม่เอาผิดแก่ราษฎรที่เข้าทำไร่นาอยู่ก่อนเป็นเรื่องของฝ่ายบริหารไม่ทำให้พินิจ (คำพิพากษาฎีกาที่ 1486/2520)

จำเลยมีปิ่นลูกของสันไม่มีเครื่องหมายและไม่ได้รับอนุญาต จำเลยถูกจับพร้อมด้วยปืนของกลางในระหว่าง 90 วัน ที่พระราชบัญญัติอาวุธปืน (ฉบับที่ 6) ยกเว้นโทษให้นำปืนไปขอรับอนุญาตได้ ศาลพิพากษาเมื่อพินกำหนด 90 วัน ก็ลงโทษจำเลยไม่ได้ (คำพิพากษาฎีกาที่ 1572/2520)

ระหว่างอุทธรณ์ มีกฎหมายให้ผู้มีวัตถุประสงค์โดยไม้อาจรับอนุญาตได้นำไปมอบต่อนายทะเบียนใน 90 วัน ผู้นั้นไม่ต้องรับโทษ ศาลฎีกาพิพากษายกเว้นโทษ และให้มีผลไปถึงจำเลยที่มีฎีกาด้วย (คำพิพากษาฎีกาที่ 1675/2520)

จำเลยมีวัตถุประสงค์ไว้ในครอบครองภายหลังที่สิ้นกำหนดเวลานำมามอบให้นายทะเบียนท้องที่ตามที่กำหนดไว้ในคำสั่งคณะปฏิรูปการปกครองแผ่นดิน ฉบับที่ 12 ลงวันที่ 7 ตุลาคม 2519 นั้น ไม่อยู่ในข่ายจะได้รับการพิจารณายกเว้นโทษตามคำสั่งคณะปฏิรูปการปกครองแผ่นดินฉบับดังกล่าว (คำพิพากษาฎีกาที่ 2547/2522)

ประกาศกระทรวงสาธารณสุข (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2520 เรื่องระบุชื่อและจัดแบ่งประเภทวัตถุที่ออกฤทธิ์ ตามความในพระราชบัญญัติวัตถุที่ออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท พ.ศ. 2518 ลงวันที่ 18 มกราคม 2520 มีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 14 มิถุนายน 2520 เป็นต้นไป เมื่อเหตุคดีนี้เกิดในวันที่ 19 เมษายน 2520 ซึ่งเป็นวันก่อนประกาศดังกล่าวมีผลใช้บังคับ จำเลยจึงไม่ต้องรับโทษตามพระราชบัญญัติวัตถุที่ออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท พ.ศ. 2518 แต่ในระหว่างที่ประกาศกระทรวงสาธารณสุข (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2520 ยังไม่มีผลใช้บังคับ การกระทำของจำเลยก็ยังคงเป็นความผิดอยู่ตามพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2465 ที่แก้ไขแล้ว มาตรา 20 ทวิ (คำพิพากษาฎีกาที่ 2632/2522)

2. ถ้าในกรณีที่มีคำพิพากษาลงโทษแล้ว ก็ให้ถือว่าผู้นั้นไม่เคยต้องคำพิพากษาว่าได้กระทำความผิดนั้น ถ้ารับโทษอยู่ก็ให้การลงโทษนั้นสิ้นสุดลง ตามบทบัญญัตินี้เสมือนบทบัญญัตินิรโทษกรรมเพราะถือว่าบุคคลนั้นมิได้กระทำความผิดมาเลยนอกจากนี้ยังมีผลเกี่ยวข้องกับกฎหมายอื่น เช่น กฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการพลเรือน กฎหมายว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และจะนำไปเป็นเหตุเพิ่มโทษการกระทำความผิดอีก ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 92 และ 93 ไม่ได้

ตัวอย่างคำพิพากษาศาลฎีกา

ท้ายฟ้องโจทก์ขอให้ลงโทษตามกฎหมายลักษณะอาญา มาตรา 308,309 ความผิดฐานฉ้อโกง เจ้าหนี้ แต่กฎหมายดังกล่าวได้ยกเลิกไปแล้ว ประมวลกฎหมายอาญาได้บัญญัติความผิดฐานโกง เจ้าหนี้ไว้ในมาตรา 350 เมื่อคำฟ้องของโจทก์บรรยายการกระทำของจำเลยมาโดยครบถ้วนตาม มาตรา 350 ประมวลกฎหมายอาญาแล้ว ความผิดของจำเลยหาระงับไปไม่ (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 311/2501)

การมีและจำหน่ายธนบัตรต่างประเทศปลอมเป็นความผิด แม้ประเทศเจ้าของธนบัตรนั้น จะยกเลิกธนบัตรชนิดนั้นภายหลังจำเลยกระทำความผิดแล้ว ความผิดของจำเลยหาระงับไปไม่ (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1116/2501)

โจทก์ฟ้องจำเลยขอหาพยายามฆ่า และมีอาวุธปืนผิดกฎหมายไว้ในความครอบครอง ศาลชั้นต้นพิพากษาว่าจำเลยผิดทั้งสองฐาน แต่ลงโทษฐานพยายามฆ่าอันเป็นกระทงหนัก จำเลยอุทธรณ์ เฉพาะข้อหาพยายามฆ่า แต่ระหว่างพิจารณาของศาลอุทธรณ์มีพระราชบัญญัติอาวุธปืนฯ (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2510 ออกมาให้ผู้มีอาวุธปืนไปขออนุญาตภายใน 90 วัน โดยไม่ต้องรับโทษ เมื่อศาลอุทธรณ์ ยกฟ้องทั้งสองข้อหาและโจทก์ฎีกาคัดค้านขึ้นมา ดังนี้ แม้ความผิดฐานมีอาวุธปืนจะถึงที่สุดแล้ว แต่โดยเหตุที่ศาลฎีกายกฟ้องฐานพยายามฆ่า เมื่อจะลงโทษฐานมีอาวุธปืน ซึ่งศาลชั้นต้นมิได้กำหนด โทษฐานนี้ไว้ คดีก็ต้องบังคับตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 2 ซึ่งบัญญัติไว้ว่าแม้คดีถึงที่สุด แล้วให้ถือว่าผู้นั้นไม่เคยต้องคำพิพากษาว่าได้กระทำความผิด จึงเป็นอันว่าศาลฎีกาจะกำหนดโทษให้ ลงแก่จำเลยในความผิดฐานนี้อีกไม่ได้ (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 289/2512)

จำเลยถูกฟ้องหาว่าขนำวารออกนอกบริเวณเขตห้ามขนำวาร ขนำวารอื่นโดยไม่ได้รับหนังสืออนุญาต เป็นการฝ่าฝืนประกาศเรื่องการควบคุมและกำหนดเขต ห้ามขนำวารของคณะกรรมการสำรวจและห้ามกักกันขนำวารซึ่งเป็นความผิดตามพระราชบัญญัติ สำรวจและกักกันขนำวาร ฯลฯ คดีอยู่ในระหว่างพิจารณาของศาลชั้นต้น ได้มีประกาศฉบับใหม่ของ คณะกรรมการสำรวจและกักกันขนำวาร ให้ขนำวารได้โดยไม่ต้องขออนุญาต แต่ประกาศฉบับใหม่นี้ มีใช้กฎหมาย จึงไม่มีผลลบล้างการกระทำของจำเลยซึ่งเป็นความผิดตามกฎหมายที่ใช้อยู่ในขณะนั้น จำเลยจึงไม่พ้นจากการเป็นผู้กระทำความผิด (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 320/2515)

ศาลพิพากษาถึงที่สุดจำคุกจำเลยตาม พระราชบัญญัติอาวุธปืนฯ 2 ปี ระหว่างรับโทษ มีพระราชบัญญัติอาวุธปืน (ฉบับที่ 6) พ.ศ. 2518 มาตรา 5 ให้นำป็นไปมอบแก่นายทะเบียน

ภายใน 90 วัน แล้วไม่ต้องรับโทษ ดังนี้ ไม่ได้บัญญัติว่าไม่เป็นความผิดต่อไป จึงปล่อยตัวตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 2 วรรค 2 ไม่ได้ (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1894/2519)

นอกจากกรณีที่บัญญัติไว้ในมาตรา 2 แล้ว ยังมีอีกกรณีหนึ่งคือ **กรณีที่กฎหมายที่ใช้ในขณะกระทำความผิดแตกต่างกับกฎหมายที่ใช้ในภายหลัง** การกระทำความผิดจะใช้กฎหมายใดบังคับแก่ผู้กระทำนั้น มาตรา 3 แห่งประมวลกฎหมายอาญาได้บัญญัติไว้ว่า

“ถ้ากฎหมายที่ใช้ในขณะกระทำความผิดแตกต่างกับกฎหมายที่ใช้ในภายหลังการกระทำความผิดให้ใช้กฎหมายในส่วนที่เป็นคุณแก่ผู้กระทำความผิดไม่ว่าในทางใด เว้นแต่คดีถึงที่สุดแล้ว แต่ในกรณีที่เกิดถึงที่สุดแล้วดังต่อไปนี้

(1) ถ้าผู้กระทำความผิดยังไม่ได้รับโทษหรือกำลังรับโทษอยู่ และโทษที่กำหนดตามคำพิพากษาหนักกว่าโทษที่กำหนดตามกฎหมายที่บัญญัติในภายหลัง เมื่อคำนวณความปรากฏแก่ศาลหรือเมื่อผู้กระทำความผิด ผู้แทนโดยชอบธรรมของผู้นั้น ผู้อนุบาลของผู้นั้นหรือพนักงานอัยการร้องขอให้ศาลกำหนดโทษเสียใหม่ ตามกฎหมายที่บัญญัติในภายหลัง ในการที่ศาลจะกำหนดโทษใหม่นี้ ถ้าปรากฏว่าผู้กระทำความผิดได้รับโทษมาบ้างแล้ว เมื่อได้คำนึงถึงโทษตามกฎหมายที่บัญญัติในภายหลัง หากเห็นเป็นการสมควรศาลจะกำหนดโทษน้อยกว่าโทษขั้นต่ำที่กฎหมายที่บัญญัติในภายหลังกำหนดไว้ ถ้าหากมีก็ได้ หรือถ้าเห็นว่าโทษที่ผู้กระทำความผิดได้รับมาแล้วเป็นการเพียงพอ ศาลจะปล่อยผู้กระทำความผิดไปก็ได้”

(2) ถ้าศาลพิพากษาให้ประหารชีวิตผู้กระทำความผิด และตามกฎหมายที่บัญญัติในภายหลังโทษที่จะลงแก่ผู้กระทำความผิดไม่ถึงประหารชีวิต ให้งดการประหารชีวิตผู้กระทำความผิดและให้ถือว่าโทษประหารชีวิตตามคำพิพากษาได้เปลี่ยนเป็นโทษสูงสุดที่จะพึงลงได้ตามกฎหมายที่บัญญัติในภายหลัง”

ฉะนั้น ตามบทบัญญัติ มาตรา 3 แห่งประมวลกฎหมายอาญาจะเห็นว่า ถ้ากฎหมายที่ใช้ในขณะกระทำความผิดแตกต่างกับกฎหมายที่ใช้ในภายหลังการกระทำความผิดให้ใช้กฎหมายในส่วนที่เป็นคุณแก่ผู้กระทำความผิดไม่ว่าทางใดเราจึงจำเป็นที่จะต้องพิจารณาคำว่า “กฎหมายในส่วนที่เป็นคุณ” นั้นเป็นอย่างไร

กฎหมายที่ถือว่าเป็นคุณแก่ผู้กระทำความผิด เช่น

1. กฎหมายที่กำหนดอัตราโทษเบากว่า เช่น กฎหมายที่ใช้ในขณะกระทำความผิดกำหนดโทษจำคุก 3 ปี แต่กฎหมายที่บัญญัติในภายหลังกำหนดโทษจำคุก เพียง 1 ปี ต้องถือว่ากฎหมายที่กำหนดโทษในภายหลังเป็นคุณแก่ผู้กระทำความผิด

2. กฎหมายที่กำหนด **ประเภทของโทษ** ที่เบากว่า เช่น กฎหมายที่ใช้ในขณะที่กระทำความผิด กำหนดโทษให้ ประหารชีวิต แต่กฎหมายที่ใช้ภายหลังกำหนดโทษจำคุกไว้ 30 ปี เป็นต้น

สำหรับประเภทของโทษต้องพิจารณาจาก มาตรา 18 กล่าวคือโทษประหารชีวิตหนักกว่าโทษจำคุก โทษจำคุกหนักกว่าโทษกักขัง โทษกักขังหนักกว่าโทษปรับ และโทษปรับหนักกว่าโทษริบทรัพย์สิน เป็นต้น

สำหรับกรณีที่ดีถึงที่สุดแล้ว ได้มีกฎหมายที่บัญญัติในภายหลังเป็นคุณแก่ผู้กระทำความผิด ก็ย่อมยากที่จะแก้ไขได้ แต่อย่างไรก็ตามมาตรา 3 ก็ได้บัญญัติให้เป็นข้อยกเว้นแก่ผู้กระทำความผิด 2 กรณี คือ

- (1) ผู้กระทำความผิดต้องคำพิพากษาให้ต้องรับโทษซึ่งมิใช่โทษประหารชีวิต
- (2) ผู้กระทำความผิด ต้องคำพิพากษาให้ต้องรับโทษประหารชีวิต

(ก) ผู้กระทำความผิดต้องคำพิพากษาให้ต้องรับโทษซึ่งมิใช่โทษประหารชีวิต ถ้า

- 1.1 ส่วนของความปรากฏแก่ศาล หรือ
- 1.2 เมื่อผู้กระทำความผิด
- 1.3 ผู้แทนโดยชอบธรรมของผู้นั้น
- 1.4 ผู้อนุบาลของผู้นั้น
- 1.5 พนักงานอัยการเป็นผู้ร้องขอทั้งนี้เมื่อ

(ก) ในกรณีที่ผู้กระทำความผิดยังไม่ได้รับโทษตามคำพิพากษา ศาลมีอำนาจกำหนดโทษเสียใหม่ตามกฎหมายที่บัญญัติในภายหลังซึ่งเป็นคุณมาบังคับ เช่น การจำคุกแทนค่าปรับ ต้องเปลี่ยนเป็นกักขังแทนค่าปรับและถืออัตรา 5 บาท ต่อ 1 วัน ตามกฎหมายใหม่ แม้ศาลจะได้พิพากษาคดีถึงที่สุดไปก่อนใช้กฎหมายใหม่ก็ตาม (คำพิพากษาฎีกาที่ 1625/2500)

หมายเหตุ ปัจจุบันกักขังแทนค่าปรับกำหนดอัตรา 20 บาท ต่อ 1 วัน

ศาลพิพากษาปรับและให้บังคับตามกฎหมายลักษณะอาญา ซึ่งเป็นกฎหมายที่ใช้อยู่ในขณะที่ศาลพิพากษา ต่อมาประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 30 ใช้บังคับศาลยอมกักขังแทนค่าปรับตามกฎหมายใหม่ซึ่งเป็นคุณแก่จำเลย แม้คำพิพากษาที่ใช้กฎหมายเก่าจะถึงที่สุดแล้วก็ตาม (กักขังแทนค่าปรับตามกฎหมายใหม่เบากว่าการจำคุกแทนค่าปรับตามกฎหมายเก่า) (คำพิพากษาฎีกาที่ 571/2501)

(ข) ในกรณีที่ผู้กระทำความผิดได้รับโทษมาบ้างแล้วแต่ยังไม่พ้นโทษ ถ้าศาลเห็นว่าโทษที่ผู้กระทำความผิดได้รับมาแล้วเป็นการเพียงพอ ศาลจะปล่อยผู้กระทำความผิดไปก็ได้ โดยถือว่าได้จำคุกมาครบ

ตามคำพิพากษาแล้ว หรือศาลจะกำหนดโทษน้อยกว่าโทษขั้นต่ำที่กฎหมายบัญญัติในภายหลังกำหนดไว้ก็ได้

(2) ผู้กระทำความผิดต้องคำพิพากษาให้ต้องรับโทษประหารชีวิต

ถ้ากฎหมายที่บัญญัติในภายหลังโทษที่ผู้กระทำความผิดจะได้รับนั้นไม่ถึงประหารชีวิต ให้ลดโทษประหารชีวิต และเปลี่ยนโทษประหารชีวิตมาเป็นโทษสูงสุดที่จะพึงลงได้ตามกฎหมายที่บัญญัติในภายหลัง

ตัวอย่างคำพิพากษาฎีกา

ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 94 ไม่ถือความผิดลหุโทษเป็นความผิดเพื่อการเพิ่มโทษ แต่ศาลอุทธรณ์ลงโทษและเพิ่มโทษตามกฎหมายลักษณะอาญา มาตรา 76 ถูกต้องตามกฎหมายในเวลานั้น เมื่อจำเลยฎีกาขึ้นมา ศาลฎีกาแก้เป็นไม่เพิ่มโทษจำเลยตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 3 ได้ (คำพิพากษาฎีกาที่ 309/2500)

ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 352 มีระวางโทษจำคุกไม่เกิน 3 ปี ปรับไม่เกิน 6,000 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับเป็นคุณแก่ผู้กระทำความผิดยิ่งกว่ากฎหมายลักษณะอาญา มาตรา 314 ซึ่งระวางโทษจำคุกไม่เกิน 3 ปี ปรับไม่เกิน 2,000 บาท เพราะอาจลงโทษได้ถึงสามสถาน (คำพิพากษาฎีกาที่ 313/2500)

ประมวลกฎหมายอาญาไม่มีบทลงโทษการลักปศุสัตว์และสัตว์พาหนะไว้โดยเฉพาะ ดังในกฎหมายลักษณะอาญา มาตรา 294 (6) จึงลงโทษตามกฎหมายลักษณะอาญา จะลงโทษตามประมวลกฎหมายอาญาไม่ได้ (คำพิพากษาฎีกาที่ 535/2500)

ประมวลกฎหมายอาญาไม่ได้กำหนดโทษหนักในกรณีฉ้อโกงด้วยวิทยาคมเหมือนกฎหมายลักษณะอาญา มาตรา 306 (2) ศาลจึงลงโทษตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 341 และเป็นเหตุในลักษณะคดีแม่โจทก์ฎีกามาจำเพาะ จำเลยบางคนศาลแก้บทและโทษ ให้เป็นคุณแก่จำเลยอื่นที่ไม่ได้อุทธรณ์ฎีกามาได้ (คำพิพากษาฎีกาที่ 535/2500)

การกระทำความผิดและฟ้องตามกฎหมายลักษณะอาญา มาตรา 319 (3) ก่อนใช้กฎหมายใหม่เป็นความผิดอาญาแผ่นดิน ไม่ใช่เป็นความผิดอันยอมความได้ ฟ้องคดีได้โดยไม่ต้องมีการร้องทุกข์ก่อน ระหว่างพิจารณาคดีกฎหมายใหม่ออกมาว่า การกระทำความผิดดังกล่าวเป็นความผิดยอมความได้ (ม. 354, 356, 96 ประมวลกฎหมายอาญา) ก็ไม่มีผลย้อนหลังกระทบกระทั่งการฟ้องคดีที่ทำมาโดยชอบแล้ว (คำพิพากษาฎีกาที่ 1981/2500)

ระหว่างฎีกามีพระราชบัญญัติล้างมลทินในโอกาสครบรอบ 25 พุทธศตวรรษ พ.ศ. 2499

ออกใช้โทษที่จำเลยเคยรับมาก่อนเป็นอันไม่มีจึงกักกันจำเลยตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 41 หรือเพิ่มโทษจำเลยตาม มาตรา 92, 93 ไม่ได้ (คำพิพากษาฎีกาที่ 155/2501)

กระทำผิดตามกฎหมายเก่า กฎหมายใหม่ในขณะที่พิจารณาคดีโทษขั้นสูงเบากว่า ศาลใช้กฎหมายใหม่ลงโทษ เพราะเป็นคุณแก่ผู้กระทำผิด (คำพิพากษาฎีกาที่ 395/2501)

ความผิดฐานเบิกความเท็จตามกฎหมายลักษณะอาญา จำคุก 3 เดือน ถึง 3 ปี ประมวลกฎหมายอาญาจำคุกไม่เกิน 5 ปี เมื่อศาลพิพากษาจำคุก 6 เดือน ต้องปรับบทกฎหมายลักษณะอาญา เพราะกำหนดโทษที่ลงอยู่ในเกณฑ์กฎหมายเก่า (คำพิพากษาฎีกาที่ 433/2501)

กระทำผิดก่อนใช้กฎหมายใหม่ เมื่อจำเลยรับสารภาพชั้นสอบสวนศาลลดโทษให้จำเลยตามกฎหมายเก่า ไม่ใช่ลงโทษตามมาตรา 78 ประมวลกฎหมายอาญา (ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 78 กฎหมายลักษณะอาญา มาตรา 59 ลดโทษไม่เกินครึ่งหนึ่งเหมือนกัน) (คำพิพากษาฎีกาที่ 1175/2501)

กฎหมายลักษณะอาญา มาตรา 339 (2) อาจจำคุกไม่เกิน 10 วัน ปรับไม่เกิน 50 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 393 ปรับ 500 บาท สถานเดียว ต้องใช้กฎหมายใหม่ลงโทษ แต่ที่ศาลชั้นต้นปรับมาแล้ว 50 บาท ศาลฎีกาเห็นสมควรไม่แก้โทษปรับ (คำพิพากษาฎีกาที่ 1184-1185/2501)

กฎหมายลักษณะอาญา มาตรา 250 (3) ต้องพยานบาทมาดหมาย จึงเป็นคุณแก่ผู้กระทำผิด ยิ่งกว่าประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 289 (4) ที่บัญญัติเพียงว่าไตร่ตรอง (คำพิพากษาฎีกาที่ 1251/2501)

ศาลพิพากษาลงโทษจำเลยตามกฎหมายลักษณะอาญา มาตรา 131 กระทงหนึ่ง และ 230 กระทงหนึ่ง โดยรวมกระทงลงโทษจำคุก 15 ปี ลดตามมาตรา 59 จำคุก 7 ปี 6 เดือน คดีถึงที่สุดแล้ว ต่อมาใช้ประมวลกฎหมายอาญาซึ่งตรงกับมาตรา 147 โทษอย่างสูง 10 ปี และมาตรา 162 โทษอย่างสูง 7 ปี ดังนั้นโทษที่ศาลลงแก้จำเลย 15 ปี นั้นเป็นการรวมกระทงลงโทษ ไม่ใช่ลงโทษบทหนัก จึงไม่หนักกว่าโทษตามกฎหมายใหม่ ไม่เป็นกรณีที่ศาลจะกำหนดโทษจำเลยใหม่ (คำพิพากษาฎีกาที่ 707/2501)

การลดโทษให้เพราะจำเลยรับสารภาพในชั้นสอบสวน ควรใช้กฎหมายขณะทำผิดปรับบท (เดินตามแนวคำพิพากษาฎีกาที่ 1175/2501) (คำพิพากษาฎีกาที่ 36/2502)

ศาลพิพากษาเพิ่มโทษจำเลย คดีถึงที่สุดก่อนใช้พระราชบัญญัติล้างมลทินโทษเนื่องในโอกาสครบรอบ 25 พุทธศตวรรษแล้ว จำเลยจะขอแก้คำพิพากษา เป็นไม่เพิ่มโทษจำเลยไม่ได้ ต้องห้ามตามมาตรา 190 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ต่อมามีคำพิพากษาฎีกาที่ 433/2502)

และ 978/2502 ถือตาม) (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 220/2502)

แพทย์ทำการรีดลูกโดยเห็นแก่สินจ้างรางวัล อันเป็นความผิดตามกฎหมายลักษณะอาญา มาตรา 262 มีโทษหนักกว่าความผิดฐานรีดลูกธรรมดาตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 261 เมื่อประมวลกฎหมายอาญาออกใช้บังคับ ไม่มีบทให้รับโทษหนักขึ้นเป็นพิเศษ ศาลจะลงโทษตามกฎหมายลักษณะอาญาไม่ได้ ต้องลงโทษตามมาตรา 261 ที่เป็นคุณแก่จำเลย (มีคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 566/2502 ถือตาม)

ความผิดฐานเจ้าพนักงานปลอมหนังสือตามกฎหมายลักษณะอาญา มาตรา 299 และ 230 กำหนดจำคุกตั้งแต่ 5 ปีขึ้นไป ถึง 10 ปี แต่ประมวลกฎหมายอาญามาตรา 161 จำคุกไม่เกิน 10 ปี ซึ่งไม่มีกำหนดโทษขั้นต่ำ จึงถือว่ามาตรา 161 เป็นคุณแก่จำเลยเมื่อจำเลยรับสารภาพ ศาลพิพากษา ลงโทษไปได้ไม่ต้องสืบประกอบ (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1303/2503)

อายุความฟ้องคดีอาญา ถือเอาอายุครบฟ้องร้องจำเลยที่น้อยกว่าบังคับ เพราะเป็นคุณแก่จำเลย (กฎหมายเก่าฟ้องภายใน 5 ปี กฎหมายใหม่ฟ้องภายใน 10 ปี ใช้อายุความตามกฎหมายเก่า) (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1105/2504)

โจทก์ฟ้องจำเลยเมื่อ พ.ศ. 2498 ขอให้ลงโทษตามกฎหมายลักษณะอาญาซึ่งเป็นกฎหมายที่ใช้อยู่ในเวลากระทำความผิดคดีรอกการพิจารณาอยู่ในเวลากระทำความผิด คดีรอกการพิจารณาอยู่จนถึง พ.ศ. 2500 จึงได้มีประมวลกฎหมายอาญาออกมาใช้บังคับ โจทก์ขอแก้ฟ้องให้ลงโทษตามประมวลกฎหมายอาญา ดังนี้เป็นเรื่องโจทก์เข้าใจผิดคิดว่ากฎหมายเปลี่ยนแปลงใหม่ ก็ต้องลงโทษตามกฎหมายใหม่ แต่ก็หาทำให้ฟ้องของโจทก์เสียไปไม่เพราะประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 3 ให้ใช้กฎหมายส่วนที่เป็นคุณแก่ผู้กระทำความผิด (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 110/2505)

จำเลยปลอมหนังสือในหน้าที่ตนมีความผิดตามกฎหมายลักษณะอาญา มาตรา 229 มีอัตราโทษจำคุกตั้งแต่ 5 ปีขึ้นไป จึงเป็นกฎหมายที่ใช้ในขณะกระทำความผิด แต่เมื่อประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 3 ใช้กฎหมายที่เป็นคุณแก่ผู้กระทำความผิด จึงต้องใช้ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 161 ลงโทษ เพราะไม่มีโทษขั้นต่ำไว้ เมื่อจำเลยรับสารภาพ ศาลพิพากษาลงโทษจำเลยได้โดยไม่ต้องสืบประกอบ (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1019-1021/2506)

การต่อเติมอาคารโดยไม่ได้รับอนุญาตเป็นความผิดตามพระราชบัญญัติควบคุมการก่อสร้าง นั้น ความผิดสำเร็จตั้งแต่ทำอาคารเสร็จ

อำนาจของเจ้าหน้าที่ท้องถิ่นที่จะสั่งการ (ระงับ, แก้ไข เปลี่ยนแปลงหรือถอน) ตามพระราช

บัญญัติควบคุมการก่อสร้าง (ฉบับที่ 2) 2504 โดยมีผลย้อนหลัง จึงต้องใช้วิธีร้องขอต่อศาล เพื่อ
สั่งตามพระราชบัญญัติควบคุมการก่อสร้างอาคาร พ.ศ. 2479 มาตรา 11 วรรค 2 อันเป็นกฎหมาย
ที่ใช้ในขณะกระทำผิด และเป็นคุณแก่ผู้กระทำผิด (คำพิพากษาฎีกาที่ 1816/2506)

จำเลยกระทำความผิดก่อนใช้พระราชบัญญัติไฟ ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2505 ซึ่งมีโทษสูงกว่า จึงต้อง
ใช้พระราชบัญญัติไฟ พ.ศ. 2486 ซึ่งใช้ในขณะกระทำผิด และเป็นเหตุเบี่ยงจับแก่จำเลย ตามประมวล
กฎหมายอาญา มาตรา 3 วรรคแรก (คำพิพากษาฎีกาที่ 150/2508)

โทษตามกฎหมายลักษณะอาญา มาตรา 249 กับโทษตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา
238 กำหนดโทษไว้เท่ากัน การที่จะใช้กฎหมายบังคับปรับบทไม่เป็นคนแก่จำเลยแต่ประการใด
ศาลจึงใช้กฎหมายลักษณะอาญาปรับบทลงโทษจำเลย (อ้างคำพิพากษาที่ 1530/2500 และ 1814/2500)
คำพิพากษาฎีกาที่ 1369-1370/2508)

ศาลชั้นต้นพิพากษาว่าจำเลยผิดฐานพยายามฆ่าผู้อื่น มีปืน กระสุนปืนไว้ในความครอบครอง
โดยไม่ได้รับอนุญาต แต่ให้ลงโทษฐานพยายามฆ่าผู้อื่นเป็นกระทำความผิด จำเลยอุทธรณ์มีเฉพาะข้อหา
พยายามฆ่าผู้อื่น ขณะศาลอุทธรณ์พิจารณาอยู่พระราชบัญญัติอาวุธปืน (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2510
ประกาศใช้ มีมาตรา 6 แห่งพระราชบัญญัตินี้ ยกเว้นโทษจำเลยในความผิดฐานมีอาวุธปืน และ
เครื่องกระสุนปืนไว้ในความครอบครองโดยไม่ได้รับอนุญาต ดังนี้ ศาลอุทธรณ์มีคำสั่งยกมาพลา 6
แห่งพระราชบัญญัตินี้วินิจฉัยว่าจำเลยได้รับยกเว้นโทษได้ เพราะเป็นกฎหมายที่เกี่ยวกับความสงบ
เรียบร้อย และคดียังไม่ถึงที่สุด และกฎหมายในส่วนที่เป็นคุณแก่จำเลยด้วย (คำพิพากษาฎีกาที่
1040/2513)

ประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2514) ซึ่งเป็นกฎหมายที่ใช้ในภายหลังกระทำความ
ผิดข้อ 14 ให้ยกเลิกความในประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 340 แล้วบัญญัติขึ้นใหม่ โดยกำหนด
โทษฐานปล้นทรัพย์ โดยใช้ปืนยิงไว้มีระวางโทษจำคุกตลอดชีวิต หรือจำคุกตั้งแต่ 15 ปีถึง 20 ปี
ซึ่งเบาคว่ำระวางโทษตามมาตรา 340 วรรค 4 เดิม การลงโทษจำเลยต้องปรับบทตามที่แก้ไขใหม่
(คำพิพากษาฎีกาที่ 16/2515)

โทษที่ฟ้องขอให้บวกโทษที่รอไว้เข้ากับโทษในคดีนี้ ศาลจำคุกตลอดชีวิตในคดีหลัง จึงบวก
โทษไม่ได้แม้แต่จะมีประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ 11 ข้อ 1 ออกใช้บังคับ ข้อความที่บัญญัติใหม่จะ
บวกโทษเข้าได้ก็ตาม นำมาใช้ไม่ได้ เพราะไม่เป็นคุณแก่จำเลย ต้องใช้กฎหมายเก่า (คำพิพากษา
ฎีกาที่ 600/2515)

จำเลยกระทำผิดหลายกรรมต่างกัน ซึ่งตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 91 เดิม ศาลจะลงโทษทุกกรรมเป็นกระทงความผิดไป หรือจะลงโทษเฉพาะกระทงที่หนักที่สุดก็ได้ ต่อมา มีประกาศคณะปฏิวัติยกเลิกมาตรา 91 เสีย ให้ลงโทษหลายกรรมทุกกระทงความผิด ศาลต้องใช้ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 91 เดิม ซึ่งเป็นกฎหมายส่วนที่เป็นคุณแก่จำเลยตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 3 ศาลจึงลงโทษจำเลยเฉพาะกระทงที่หนักที่สุดกระทงเดียวได้ (คำพิพากษาฎีกาที่ 176/2516)

ระหว่างพิจารณาของศาลอุทธรณ์ ได้มีประกาศของคณะปฏิวัติ แก้ไขเพิ่มเติมให้ความผิดจำเลยมีโทษเบากว่าเดิม ศาลลงโทษจำเลยตามประกาศคณะปฏิวัติได้ (คำพิพากษาฎีกาที่ 721/2516)

จำเลยข่มขืนกระทำชำเราผู้เสียหาย แม้จำเลยจะทำโดยใช้อาวุธและมีลักษณะเป็นการโทรมหญิง ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 276 เดิมมิได้บัญญัติโทษสูงขึ้นระหว่างพิจารณาคดี มีประกาศของคณะปฏิวัติกำหนดการกระทำของจำเลยมีโทษสูงขึ้น ประกาศดังกล่าวไม่ใช่กฎหมายที่เป็นคุณจะนำมาปรับกับการกระทำของจำเลยหาได้ไม่ (คำพิพากษาฎีกาที่ 1023/2516)

จำเลยทำผิดก่อนประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ 11 ลงวันที่ 21 พฤศจิกายน 2514 การลดโทษประหารชีวิตตามมาตรา 52 เดิม ลดลงเป็นจำคุกตลอดชีวิต หรือจำคุกตั้งแต่ 16 ปี ถึง 20 ปี เป็นคุณยิ่งกว่าประกาศคณะปฏิวัติ ข้อ 1 ซึ่งให้ลดเป็นโทษจำคุกตลอดชีวิตสถานเดียว ศาลต้องใช้มาตรา 52 เดิม (คำพิพากษาฎีกาที่ 2064/2520)

จำเลยถูกจับดำเนินคดีฐานมีอาวุธปืนว ที่ใช้เฉพาะในการสงคราม แล้วมีคำสั่งคณะปฏิรูปการปกครองแผ่นดิน ฉบับที่ 12 ลงวันที่ 7 ตุลาคม 2519 ให้นำปืนมามอบแก่นายทะเบียน ปืนจึงไม่อยู่ในครอบครองของจำเลย จำเลยก็ไม่ต้องรับโทษตามคำสั่งนั้น (คำพิพากษาฎีกาที่ 924/2521)

จำเลยมีอาวุธปืนและเครื่องกระสุนปืนที่ใช้เฉพาะแต่ในการสงคราม และถูกจับก่อนคำสั่งของคณะปฏิรูปการปกครองแผ่นดิน ฉบับที่ 12 ลงวันที่ 7 ตุลาคม 2519 ที่ให้ผู้มีอาวุธปืนและเครื่องกระสุนปืนสำหรับใช้แต่เฉพาะในการสงครามไว้ในครอบครองนำมามอบให้ นายทะเบียนท้องที่ตามกฎหมายภายในวันที่ 14 ตุลาคม 2519 ผู้นั้นไม่ต้องรับโทษมีผลใช้บังคับ แม้โจทก์จะฟ้องคดีนี้แล้ว วันที่ 14 ตุลาคม 2519 จำเลยก็ไม่ต้องรับโทษ ศาลยกฟ้อง (คำพิพากษาฎีกาที่ 472/2522)

จอตรรถไม่ฆ่านานชิดชอบทาง มีความผิดตามพระราชบัญญัติจราจรทางบก พ.ศ. 2522 มาตรา 54, 148 เป็นคุณกว่า พระราชบัญญัติจราจร พ.ศ. 2477 มาตรา 19, 66 ศาลใช้กฎหมายใหม่ลงโทษ

(คำพิพากษาฎีกาที่ 1602/2522)

จำเลยขับรถบรรทุกน้ำมันยอมให้รถที่ตามมาแซงขึ้นแล้ว แต่ยังแซงไม่พ้นจำเลยกลับแข่งและกินทางเข้าไปในทางรถที่แซงจึงเฉี่ยวกัน จำเลยประมาท เป็นความผิด ตามพระราชบัญญัติจราจรทางบก พ.ศ. 2497 มาตรา 29, 66 ซึ่งพระราชบัญญัติจราจรทางบก พ.ศ. 2522 มาตรา 43 (4), 157 ยังไม่ผิด แต่โทษสูงกว่า ลงโทษตามพระราชบัญญัติเดิม (คำพิพากษาฎีกาที่ 1765/2522)

ตอนที่ 2

สถานที่ที่กฎหมายอาญาใช้บังคับ

ประมวลกฎหมายอาญาได้วางหลักเกณฑ์เกี่ยวกับสถานที่ที่กฎหมายอาญาจะใช้บังคับไว้ใน

มาตรา 4

“ผู้ใดกระทำความผิดในราชอาณาจักร ต้องรับโทษตามกฎหมาย”

จากบทบัญญัติดังกล่าว จะเห็นได้ว่าประมวลกฎหมายอาญานั้นได้วางหลักเกณฑ์โดยให้ใช้ **“หลักดินแดน”** กล่าวคือ กฎหมายของประเทศไทยย่อมใช้บังคับแก่การกระทำความผิดที่เกิดขึ้นภายในประเทศไทย โดยไม่คำนึงถึงว่า บุคคลผู้กระทำความผิดจะเป็นคนต่างประเทศหรือไม่ อยู่ประจำหรืออยู่ชั่วคราว สำคัญอยู่ที่ว่า ขณะกระทำความผิดได้กระทำลงในอาณาเขตของประเทศไทย ย่อมต้องใช้กฎหมายอาญาบังคับได้

ส่วนการกระทำความผิดที่ได้กระทำลงในราชอาณาจักรแล้ว ตัวผู้กระทำความผิดได้หลบหนีไปต่างประเทศ ก็ยังคงใช้กฎหมายอาญาบังคับอยู่นั่นเอง แต่วิธีการที่จะได้ตัวผู้กระทำความผิดมาดำเนินคดีอาญาในประเทศนั้นต้องใช้วิธีการ **“ส่งผู้ร้ายข้ามแดน”** ซึ่งจะต้องปฏิบัติ ตามกฎหมายว่าด้วยการส่งผู้ร้ายข้ามแดนโดยศึกษารายละเอียดจากกฎหมายระหว่างประเทศแผนกคดีอาญา

คำว่า **“ราชอาณาจักร”** มีขอบเขตแค่ไหน จะต้องพิจารณากันดังต่อไปนี้

“ราชอาณาจักร” หมายถึงอาณาเขตของประเทศที่กำหนดไว้ ซึ่งได้แก่

1. พื้นดินและพื้นน้ำ ซึ่งหมายถึงอาณาเขตของประเทศไทยที่กำหนดไว้ตามแผนที่ภูมิศาสตร์ มีแนวเขตที่แน่นอนตลอดจนแม่น้ำลำคลองที่อยู่ภายในอาณาเขตของประเทศไทยนั้น
2. ทะเลอันเป็นอ่าวไทย ตามพระราชบัญญัติกำหนดเขตจังหวัดในอ่าวไทยตอนใน พ.ศ. 2502
3. ทะเลอันห่างจากฝั่งที่เป็นดินแดนของประเทศไม่เกิน 12 ไมล์
4. พื้นอากาศเหนือ 1, 2 และ 3

นอกจากการกระทำความผิดในราชอาณาจักรซึ่งหมายความว่าความผิดนั้นได้กระทำลงในราชอาณาจักรและผลของการกระทำได้เกิดขึ้นในราชอาณาจักรแล้วยังมี**การกระทำที่ประมวลกฎหมายอาญาให้ถือว่ากระทำความผิดนั้นได้กระทำลงในราชอาณาจักรด้วย** กล่าวคือต้องรับโทษทางอาญาตามกฎหมายไทย การกระทำที่ถือว่ากระทำความผิดในราชอาณาจักรได้บัญญัติไว้ใน มาตรา 4, มาตรา 5 และมาตรา 6 ดังนี้

มาตรา 4 วรรค 2 “การกระทำความผิดในเรือไทยหรืออากาศยานไทย ไม่ว่าจะอยู่ ณ ที่ใด ให้ถือว่ากระทำความผิดในราชอาณาจักร”

มาตรา 5 “ความผิดใดที่การกระทำแม้แต่ส่วนหนึ่งส่วนใดได้กระทำในราชอาณาจักรก็ดี ผลแห่งการกระทำเกิดในราชอาณาจักรโดยผู้กระทำประสงค์ให้ผลนั้นเกิดในราชอาณาจักร หรือโดยลักษณะแห่งการกระทำผลที่เกิดขึ้นนั้นควรเกิดในราชอาณาจักร หรือย่อมจะสังเกตเห็นได้ว่าผลนั้นจะเกิดในราชอาณาจักรก็ดี ให้ถือว่าความผิดนั้นได้กระทำในราชอาณาจักร

ในกรณีการเตรียมการ หรือพยายามกระทำการใด ๆ ซึ่งกฎหมายบัญญัติเป็นความผิด แม้การกระทำนั้นจะได้กระทำนอกราชอาณาจักร ถ้าหากการกระทำนั้นจะได้กระทำตลอดไปจนถึงขั้นความผิดสำเร็จ ผลจะเกิดขึ้นในราชอาณาจักร ให้ถือว่าการเตรียมการหรือพยายามกระทำผิดนั้นได้กระทำในราชอาณาจักร”

มาตรา 6 “ความผิดใดที่ได้กระทำในราชอาณาจักรหรือที่ประมวลกฎหมายนี้ถือว่าได้กระทำในราชอาณาจักร แม้การกระทำของผู้เป็นตัวการด้วยกัน ของผู้สนับสนุนหรือของผู้ใช้ให้กระทำความผิดนั้นจะได้กระทำนอกราชอาณาจักรก็ให้ถือว่าตัวการ ผู้สนับสนุนหรือผู้ใช้ให้กระทำ ได้กระทำในราชอาณาจักร”

จากบทบัญญัติในสามมาตราดังกล่าวจะเห็นได้ว่าการกระทำที่ประมวลกฎหมายถือว่าได้กระทำในราชอาณาจักร มีดังนี้

1. การกระทำความผิดในเรือไทย หรืออากาศยานไทย ไม่ว่าจะอยู่ ณ ที่ใด ที่กฎหมายให้ถือเช่นนี้ก็เพราะเหตุว่า เรือหรืออากาศยานซึ่งสัญจรของประเทศไทย ถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของดินแดนของประเทศไทย

2. ความผิดที่การกระทำแม้แต่ส่วนใดส่วนหนึ่งได้กระทำในราชอาณาจักร เช่น นายแดง นายดำ และนายเขียว ได้ปล้นทรัพย์ของนายขาวในรถทัวร์ซึ่งเดินทางตั้งแต่ในราชอาณาจักรจนกระทั่งถึงประเทศมาเลเซียต้องถือว่า การปล้นนั้นได้กระทำในราชอาณาจักรเพราะส่วนหนึ่งของการปล้นได้เกิดขึ้นในประเทศไทย

3. ผลแห่งการกระทำได้เกิดขึ้นในราชอาณาจักรโดยผู้กระทำประสงค์ให้ผลนั้น เกิดขึ้นในราชอาณาจักร เช่น นายดำ อยู่ตรงชายแดนประเทศมาเลเซีย มีเจตนาจะฆ่า นายमित ซึ่งอยู่ในประเทศไทย จึงยิงปืนมาถูกนายमितที่อยู่ในประเทศไทยตาย แม้นายดำจะได้ยิงนายमितนอกราชอาณาจักรไทย คือประเทศมาเลเซียก็ต้องถือว่านายดำได้ฆ่านายमितในประเทศไทยและศาลไทยมีอำนาจลงโทษได้

เพราะผู้กระทำคือนายดำประสงค์ให้ผลคือความตายนั้นเกิดขึ้นในราชอาณาจักรไทย

4. ผลแห่งการกระทำเกิดในราชอาณาจักรโดยลักษณะแห่งการกระทำผลที่เกิดขึ้นนั้นควรเกิดขึ้นในราชอาณาจักร หมายถึงกรณีที่เกิดขึ้นจากการกระทำโดยประมาท เช่น ก. อยู่ใกล้ชายแดนประเทศพม่ายิงปืนโดยประมาทถูกนาย ข. ซึ่งอยู่ในประเทศไทยตาย ถือว่า ก. ได้กระทำความผิดฐานฆ่าคนตายโดยประมาทในประเทศไทย เพราะเหตุโดยลักษณะแห่งการกระทำผลคือความตายควรเกิดขึ้นในราชอาณาจักร

5. ผลแห่งการกระทำได้เกิดขึ้นในราชอาณาจักร โดยผู้กระทำยอมเห็นได้ว่าผลนั้นจะเกิดขึ้นในราชอาณาจักร เช่น นายเอก อยู่ในประเทศมาเลเซีย ต้องการฆ่าดำ ซึ่งอยู่ตรงชายแดนประเทศมาเลเซีย นายเอกเห็นแล้วว่า นายดำยืนอยู่ใกล้กับนายขาวซึ่งนายขาวอยู่ในเขตประเทศไทย ถ้า นายเอกยิงนายดำ กระสุนปืนอาจถูกนายขาวตายได้ ถ้านายเอกยิงนายดำ แล้วลูกกระสุนปืนถูกนายขาวซึ่งอยู่ในประเทศไทยตาย ต้องถือว่านายเอกได้กระทำความผิดในประเทศไทย เพราะนายเอกยอมเห็นได้ว่าผลคือความตายของนาย ข. จะเกิดขึ้นในราชอาณาจักรไทย

6. ในกรณีการเตรียมการ หรือพยายามกระทำความผิดใด ซึ่งกฎหมายบัญญัติเป็นความผิดแม้กระทำนอกราชอาณาจักร ถ้าหากการกระทำนั้นได้กระทำตลอดไปถึงขั้นกระทำความผิดสำเร็จผลจะเกิดขึ้นในราชอาณาจักร

การเตรียมหรือพยายามกระทำความผิดตามที่ประมวลกฎหมายอาญาได้บัญญัติไว้ เช่น ความผิดต่อองค์พระมหากษัตริย์ พระราชินี รัชทายาท ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ ตาม มาตรา 107 ถึง มาตรา 110 ความผิดต่อความมั่นคงของรัฐภายในราชอาณาจักรตามมาตรา 114 และภายนอกราชอาณาจักร ตามมาตรา 122, 128 การเตรียมเพื่อวางเพลิงเผาทรัพย์ตามมาตรา 219 ซึ่งความผิดเหล่านี้แม้จะได้เตรียมหรือพยายามกระทำนอกราชอาณาจักร ถ้าได้กระทำตลอดไปแล้วผลจะเกิดขึ้นในราชอาณาจักร ให้ถือว่าการเตรียมหรือพยายามกระทำความผิดนั้นได้กระทำในราชอาณาจักร

7. ถ้าความผิดได้กระทำในราชอาณาจักร หรือเป็นความผิดที่ประมวลกฎหมายอาญาถือว่าได้กระทำในราชอาณาจักร แม้ตัวการด้วยกันจะได้กระทำนอกราชอาณาจักร ก็ถือว่าตัวการนั้นได้กระทำความผิดในราชอาณาจักรด้วย

8. ถ้าความผิดได้กระทำในราชอาณาจักร หรือเป็นความผิดที่ประมวลกฎหมายอาญาถือว่าได้กระทำในราชอาณาจักร แม้ผู้สนับสนุนจะได้กระทำนอกราชอาณาจักร ก็ถือว่าผู้สนับสนุนได้กระทำความผิดในราชอาณาจักรด้วย เช่น ด้าอยู่ที่อเมริกาขอมให้แดงยืมปืนที่อเมริกาโดยรู้ว่าแดงจะนำปืนนั้นไปฆ่าชาวที่ประเทศไทย ถ้าแดงได้ใช้ปืนนั้นฆ่าชาวตาย ต้องถือว่าด้าได้กระทำความผิดฐานเป็นผู้สนับสนุนในความผิดฐานฆ่าคนตายในประเทศไทย

9. ถ้าความผิดได้กระทำในราชอาณาจักรหรือเป็นความผิดที่ประมวลกฎหมายอาญาถือว่าได้กระทำในราชอาณาจักร แม้ผู้ใช้ให้กระทำความผิดนั้นจะได้กระทำนอกราชอาณาจักรก็ถือว่าผู้ใช้ได้กระทำความผิดในราชอาณาจักรด้วย เช่น เก่งอยู่ที่อเมริกา ใช้กล้าที่อเมริกาให้เปิง ดวง ในประเทศไทย ถ้าต่อมา กล้า ยิง ดวง ตายในประเทศไทยต้องถือว่าเก่งได้กระทำความผิดฐานใช้ให้ฆ่าคนตายในประเทศไทย

หมายเหตุ ผู้โฆษณา หรือประกาศให้บุคคลทั่วไปกระทำความผิดนอกราชอาณาจักรไม่ถือว่า ผู้โฆษณา หรือประกาศได้กระทำความผิดในราชอาณาจักร เพราะตามมาตรา 6 ได้บัญญัติเฉพาะผู้ใช้ให้กระทำความผิดเท่านั้น

เหตุผลที่ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 5 และมาตรา 6 กำหนดให้ถือว่าการกระทำความผิดดังกล่าวนั้นได้กระทำในราชอาณาจักรไทย นั้นเนื่องจากผลของการกระทำความผิดนั้น ได้เกิดขึ้นหรือจะเกิดขึ้นในราชอาณาจักรไทยซึ่งมีผลกระทบต่อความสงบสุขและความมั่นคงปลอดภัยภายในราชอาณาจักรไทยโดยตรงนั่นเอง

ข้อยกเว้นหลักดินแดน

นอกจากประมวลกฎหมายอาญาจะได้บัญญัติเรื่องหลักดินแดนไว้ดังได้กล่าวมาข้างต้นแล้ว ยังได้บัญญัติเกี่ยวกับข้อยกเว้นของหลักดังกล่าวไว้ด้วยว่าการกระทำความผิดนอกราชอาณาจักรบางความผิดให้ศาลไทยมีอำนาจลงโทษได้ แบ่งออกได้ 2 ประเภทคือ

1. ข้อยกเว้นเกี่ยวกับสภาพของความผิด
2. ข้อยกเว้นเกี่ยวกับบุคคลที่กระทำความผิด

1. ข้อยกเว้นเกี่ยวกับสภาพของความผิด

มาตรา 7 แห่งประมวลกฎหมายอาญาได้บัญญัติไว้ดังนี้

“ผู้ใดกระทำความผิดดังระบุไว้ดังต่อไปนี้นอกราชอาณาจักร จะต้องรับโทษในราชอาณาจักร

คือ

- (1) ความผิดเกี่ยวกับความมั่นคงแห่งราชอาณาจักรตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 107 ถึงมาตรา 129
 (2) ความผิดเกี่ยวกับการปลอมและการแปลงตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 240 ถึง มาตรา 249
 มาตรา 254 มาตรา 256 มาตรา 257 และมาตรา 266 (3) และ (4)
 (3) ความผิดฐานชิงทรัพย์ ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 339 และความผิดฐานปล้นทรัพย์
 ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 340 ซึ่งได้กระทำในทะเลหลวง

ตัวอย่างคำพิพากษากฎีกา

จำเลยเป็นคนไทยถูกฟ้องหาว่ากระทำความผิดฐานชิงทรัพย์นอกประเทศไทย ขอให้ลงโทษตาม
 ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 339 นั้น ฟ้องของโจทก์ไม่จำต้องอ้างกฎหมายอาญาของประเทศ
 ที่จำเลยไปกระทำความผิดก็เป็นฟ้องที่สมบูรณ์ ทั้งไม่จำต้องสืบกฎหมายต่างประเทศนั้น ๆ (คำพิพากษา
 กฎีกาที่ 57/2508)

2. ข้อยกเว้นเกี่ยวกับบุคคลผู้กระทำความผิด

ข้อยกเว้นนี้ ประมวลกฎหมายอาญาได้บัญญัติไว้ 2 กรณี คือ

1. กรณีที่คนไทย และคนต่างด้าวกระทำความผิดนอกราชอาณาจักร
2. กรณีเจ้าพนักงานของประเทศไทยกระทำความผิดนอกราชอาณาจักร

1. กรณีที่คนไทยและคนต่างด้าวกระทำความผิดนอกราชอาณาจักร มาตรา 8 แห่งประมวล
 กฎหมายอาญาได้บัญญัติไว้ดังนี้

“ผู้ใดกระทำความผิดนอกราชอาณาจักร และ

(ก) ผู้กระทำความผิดนั้นเป็นคนไทยและรัฐบาลแห่งประเทศที่ความผิดได้เกิดขึ้น หรือผู้
 เสียหายได้ร้องขอให้ลงโทษ หรือ

(ข) ผู้กระทำความผิดนั้นเป็นคนต่างด้าวและรัฐบาลไทยหรือคนไทยเป็นผู้เสียหาย และผู้
 เสียหายได้ร้องขอให้ลงโทษ

ถ้าความผิดนั้นเป็นความผิดคงระบุมไว้ต่อไปนี้ จะต้องรับโทษภายในราชอาณาจักร คือ

(1) ความผิดเกี่ยวกับการก่อให้เกิดภัยอันตรายต่อประชาชนตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 217
 มาตรา 218 มาตรา 221 ถึงมาตรา 223 ทั้งนี้เว้นแต่กรณีเกี่ยวกับมาตรา 220 วรรคแรก และมาตรา
 224 มาตรา 226 มาตรา 228 ถึงมาตรา 232 มาตรา 237 และมาตรา 233 ถึงมาตรา 236 ทั้งนี้
 เฉพาะเมื่อเป็นกรณีต้องระวางโทษตามมาตรา 238

- (2) ความผิดเกี่ยวกับเอกสาร ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 264 มาตรา 265 มาตรา 266 (1) และ (2) มาตรา 268 ทั้งนี้เว้นแต่กรณีเกี่ยวกับมาตรา 267 และมาตรา 269
- (3) ความผิดเกี่ยวกับเพศตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 276 มาตรา 280 และมาตรา 285 ทั้งนี้ เฉพาะที่เกี่ยวกับมาตรา 276
- (4) ความผิดต่อชีวิต ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 288 ถึงมาตรา 290
- (5) ความผิดต่อร่างกาย ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 295 ถึงมาตรา 298
- (6) ความผิดฐานทอดทิ้งเด็ก คนป่วยเจ็บหรือคนชรา ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 306 ถึง มาตรา 308
- (7) ความผิดต่อเสรีภาพ ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 309 มาตรา 310 มาตรา 312 ถึงมาตรา 315 และมาตรา 317 ถึงมาตรา 320
- (8) ความผิดฐานลักทรัพย์และวิ่งราวทรัพย์ ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 334 ถึงมาตรา 336
- (9) ความผิดฐานกรรโชก รีดเอาทรัพย์ ชิงทรัพย์ และปล้นทรัพย์ ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 337 ถึงมาตรา 340
- (10) ความผิดฐานฉ้อโกง ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 341 ถึงมาตรา 344 มาตรา 346 และ มาตรา 347
- (11) ความผิดฐานขกขออก ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 352 ถึงมาตรา 354
- (12) ความผิดฐานรับของโจร ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 357
- (13) ความผิดฐานทำให้เสียทรัพย์ ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 358 ถึงมาตรา 360”

จะเห็นได้ว่า มาตรา 8 ได้บัญญัติจำกัดความผิดไว้ 13 อนุมาตรา ซึ่งเป็นความผิดที่สำคัญๆ และเป็นความผิดที่ทุกประเทศก็ถือว่าเป็นความผิดด้วย ความผิดอื่น ๆ ที่นอกเหนือจากความผิดดังกล่าวแล้ว ถ้าได้กระทำความผิดนอกราชอาณาจักร จะฟ้องร้องขอให้ศาลไทยลงโทษไม่ได้ (เว้นแต่กรณีตาม มาตรา 7 และมาตรา 9)

2. กรณีเจ้าพนักงานของประเทศไทย กระทำความผิดนอกราชอาณาจักร การที่ประมวลกฎหมายอาญาได้บัญญัติให้เจ้าพนักงานของประเทศไทยซึ่งกระทำความผิดนอกราชอาณาจักร และการกระทำความผิดนี้เป็นความผิดเกี่ยวกับตำแหน่งหน้าที่ราชการ ซึ่งจะทำให้ประเทศไทยต้องเสียหาย ศาลไทยจึงสมควรมีอำนาจลงโทษได้ กฎหมายจึงได้บัญญัติไว้ในมาตรา 9 แห่งประมวลกฎหมายอาญาดังนี้

“เจ้าพนักงานของรัฐบาลไทยกระทำความผิดตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 147 ถึงมาตรา 166 และมาตรา 200 ถึงมาตรา 205 นอกพระราชอาณาจักร จะต้องได้รับโทษในราชอาณาจักร”

ความผิดตามที่มาตรา 9 ได้ระบุไว้นี้เป็นความผิดที่เกี่ยวข้องกับเจ้าพนักงานโดยเฉพาะกล่าวคือ มาตรา 147 ถึงมาตรา 166 เป็นความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ ซึ่งเป็นความผิดที่เกี่ยวกับการทุจริตต่อหน้าที่ ละทิ้งหน้าที่การงานเป็นต้น ส่วนความผิดตามมาตรา 200 ถึงมาตรา 205 เป็นความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ในการยุติธรรม

สาระสำคัญของมาตรา 9 นี้ อยู่ที่ว่า**เจ้าพนักงานของรัฐบาลไทย ได้กระทำความผิด** สำหรับคำว่า **“เจ้าพนักงาน”** จะหมายถึงบุคคลใดบ้างซึ่งบทนิยามในประมวลกฎหมายอาญาก็มิได้บัญญัติไว้ จึงเป็นการค่อนข้างยากที่จะวินิจฉัยหรือวางหลักให้แน่นอนลงไปว่าบุคคลประเภทใดบ้างเป็นเจ้าพนักงานแต่พอจะเข้าใจได้ว่า **“เจ้าพนักงาน”** หมายถึง

1. บุคคลที่กฎหมายระบุไว้เป็นพิเศษให้เป็นเจ้าพนักงานตามความหมายของประมวลกฎหมายอาญา เช่น เจ้าพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจตามที่กำหนดไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา พนักงานเทศบาล พนักงานสุขาภิบาล พนักงานการรถไฟแห่งประเทศไทย พนักงานการทำเรือแห่งประเทศไทย ซึ่งกฎหมายว่าด้วยการนั้น ๆ ได้กำหนดให้เป็นเจ้าพนักงานตามความหมายของกฎหมายอาญา

2. บุคคลซึ่งได้รับแต่งตั้งให้ปฏิบัติราชการไม่ว่าเป็นประจำหรือชั่วคราวตามกฎหมาย เช่น พนักงานอัยการ หรือข้าราชการพลเรือนตามพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน เป็นต้น ไม่ว่าจะได้รับประโยชน์ตอบแทนเพื่อการนั้นหรือไม่ก็ตาม

พอจะสรุปตาม 2 นี้ ได้ว่าจะต้องมี การแต่งตั้งโดยชอบด้วยกฎหมายและการแต่งตั้งนั้น จะต้องแต่งตั้งให้ปฏิบัติราชการไม่ว่าเป็นประจำหรือเป็นครั้งคราว และไม่ว่าจะได้รับประโยชน์ตอบแทนหรือไม่ก็ตาม

คำพิพากษาของศาลในต่างประเทศ

การที่ประมวลกฎหมายอาญาได้บัญญัติยกเว้น เกี่ยวกับหลักดินแดน โดยให้ศาลไทยมีอำนาจพิจารณาพิพากษาการกระทำความผิดที่เกิดขึ้นนอกราชอาณาจักรได้ ถ้าหากการกระทำความผิดนั้น ศาลในต่างประเทศได้พิจารณาพิพากษาแล้ว จะให้ศาลไทยนำการกระทำนั้นมาพิจารณาพิพากษาอีกหรืออย่างไร

เมื่อเกิดมีปัญหาลักษณะนี้ขึ้นประมวลกฎหมายอาญา จึงได้บัญญัติไว้เป็น 2 กรณี คือ

1. กรณีการกระทำความผิด นอกราชอาณาจักร และศาลในต่างประเทศได้พิพากษาแล้ว
2. กรณีการกระทำความผิดในราชอาณาจักรหรือการกระทำความผิดที่ถือว่าได้กระทำในราชอาณาจักร และศาลในต่างประเทศได้พิพากษาแล้ว

1. กรณีการกระทำความผิดนอกราชอาณาจักร และศาลในต่างประเทศได้พิพากษาแล้ว ประมวลกฎหมายอาญามาตรา 10 ได้บัญญัติไว้ดังนี้

“ผู้ใดกระทำการนอกราชอาณาจักรซึ่งเป็นความผิดตามมาตราต่าง ๆ ที่ระบุไว้ในมาตรา 7 (2) และ (3) มาตรา 8 และมาตรา 9 ห้ามมิให้ลงโทษผู้นั้นในราชอาณาจักรเพราะการกระทำนั้นอีก ถ้า

- (1) ได้มีคำพิพากษาของศาลในต่างประเทศอันถึงที่สุดให้ปล่อยตัวผู้นั้น หรือ
- (2) ศาลในต่างประเทศพิพากษาให้ลงโทษ และผู้นั้นได้พ้นโทษแล้ว

ถ้าผู้ต้องคำพิพากษาได้รับโทษสำหรับการกระทำนั้น ตามคำพิพากษาของศาลในต่างประเทศมาแล้ว แต่ยังไม่พ้นโทษ ศาลจะลงโทษน้อยกว่าที่กฎหมายกำหนดไว้สำหรับความผิดนั้นเพียงใดก็ได้ หรือจะไม่ลงโทษเลยก็ได้ ทั้งนี้โดยคำนึงถึงโทษที่ผู้นั้นได้รับมาแล้ว”

จะเห็นได้ว่าประมวลกฎหมายอาญามาตรานี้ยึดหลักป้องกันมิให้มีการลงโทษซ้ำเพราะการกระทำความผิดครั้งเดียวไม่สมควรที่จะต้องถูกลงโทษหลายครั้ง ซึ่งเป็นหลักที่ยอมรับกันทั่วไป ดังเช่นในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาก็ยึดหลักเช่นนี้ กล่าวคือในมาตรา 39 (4) ได้บัญญัติว่า “สิทธินำ คดีอาญาฟ้องย้อนร้บไป เมื่อมีคำพิพากษาเสร็จเด็ดขาดในความผิดซึ่งได้ฟ้อง” แต่ตัวอย่างนี้ เป็นการกระทำความผิดในราชอาณาจักร ฉะนั้นการกระทำความผิดนอกราชอาณาจักรก็ใช้หลักเช่นเดียวกัน ดังบัญญัติไว้ในมาตรา 10 แต่ผู้ที่กระทำความผิดนอกราชอาณาจักรจะได้รับผลตามมาตรา 10 นี้ ก็เฉพาะความผิดตาม มาตรา 7 (2) และ (3) มาตรา 8 และ มาตรา 9 เท่านั้น ความผิดอื่น ๆ ที่นอกเหนือจากนี้ จะไม่เข้าอยู่ในหลักเกณฑ์ของมาตรา 10 เลย

การกระทำความผิดนอกราชอาณาจักรซึ่งเข้ากรณีตามมาตรา 10 นี้ เมื่อศาลในต่างประเทศได้พิพากษาถึงที่สุดให้ปล่อยตัวไป หรือให้ลงโทษผู้นั้น แล้วผู้นั้นพ้นโทษแล้วศาลไทยไม่มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีนั้น อีกเลย เพราะบทบัญญัติมาตรา 10 นี้ เป็นบทบัญญัติเด็ดขาด ห้ามมิให้ศาลไทยลงโทษอีกแต่ถ้าได้รับโทษตามคำพิพากษาในต่างประเทศมาบ้างแล้วแต่ยังไม่พ้นโทษ ศาลไทยก็มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีนั้น แต่มีอำนาจที่จะลงโทษน้อยกว่าอัตราขั้นต่ำ หรือจะไม่ลงโทษเลยก็ได้ ในเมื่อคำนึงถึงโทษที่ผู้นั้นได้รับมาแล้วจากต่างประเทศ

2. กรณีการกระทำความผิดในราชอาณาจักร หรือการกระทำความผิดที่ถือว่าได้กระทำในราชอาณาจักร และศาลในต่างประเทศได้พิพากษาแล้ว ตามปกติการกระทำความผิดในราชอาณาจักร หรือความผิดที่กฎหมายให้ถือว่าได้กระทำในราชอาณาจักร ควรจะเป็นอำนาจของศาลไทยที่จะพิพากษาคดีนั้นแต่ในบางครั้งศาลในต่างประเทศก็ได้พิจารณาพิพากษาคดีนั้นมาแล้ว ประมวลกฎหมายอาญาจึงจำเป็นต้องบัญญัติไว้เพื่อแก้ไขเหตุการณ์ซึ่งอาจจะเกิดขึ้นได้ ดังได้บัญญัติไว้ในมาตรา 11

“ผู้ใดกระทำความผิดในราชอาณาจักรหรือกระทำความผิดที่ประมวลกฎหมายอาญานี้ถือว่าได้กระทำในราชอาณาจักร ถ้าผู้นั้นได้รับโทษสำหรับการกระทำนั้นตามคำพิพากษาของศาลในต่างประเทศมาแล้วทั้งหมดหรือแต่บางส่วน ศาลจะลงโทษน้อยกว่าที่กฎหมายกำหนดไว้สำหรับความผิดนั้น เพียงใดก็ได้ หรือจะไม่ลงโทษเลยก็ได้ ทั้งนี้โดยคำนึงถึงโทษที่ผู้นั้นได้รับมาแล้ว”

ในกรณีที่ผู้กระทำความผิดในราชอาณาจักรหรือกระทำความผิดที่ประมวลกฎหมายนี้ถือว่าได้กระทำในราชอาณาจักร ได้ถูกฟ้องต่อศาลในต่างประเทศโดยรัฐบาลไทยร้องขอ ห้ามมิให้ลงโทษผู้นั้นในราชอาณาจักรเพราะการกระทำนั้นอีก ถ้า

- (1) ได้มีคำพิพากษาของศาลในต่างประเทศอันถึงที่สุดให้ปล่อยตัวผู้นั้น หรือ
- (2) ศาลในต่างประเทศพิพากษาให้ลงโทษและผู้นั้นได้พ้นโทษแล้ว”

จะเห็นได้ว่าในมาตรา 11 นี้ มิได้จำกัดความผิดไว้เหมือนมาตรา 10 ฉะนั้น การกระทำความผิดในราชอาณาจักร หรือที่ประมวลกฎหมายอาญาถือว่าได้กระทำความผิดในราชอาณาจักร ทุกประเภทแม้ผู้ที่กระทำความผิดจะรับโทษสำหรับการกระทำนั้นตามคำพิพากษาของศาลในต่างประเทศมาทั้งหมดแล้ว ศาลไทยก็มีอำนาจพิจารณาพิพากษาอีกได้โดยศาลไทยมีอำนาจใช้ดุลพินิจในการกำหนดโทษดังนี้

ก. เมื่อคำนึงถึงโทษที่ผู้กระทำผิดได้รับมาแล้ว ศาลจะลงโทษน้อยกว่าที่กฎหมายกำหนดไว้เพียงใดก็ได้

ข. เมื่อคำนึงถึงโทษที่ผู้กระทำความผิดได้รับมาแล้ว ศาลจะไม่ลงโทษเลยก็ได้

แต่ถึงอย่างไรจากหลักดังกล่าวข้างต้นก็ได้มีข้อยกเว้นกำหนดไว้ในวรรค 2 ของมาตรา 11 กล่าวคือ ในกรณีที่ผู้กระทำความผิดในราชอาณาจักรหรือกระทำความผิดที่ประมวลกฎหมายนี้ถือว่าได้กระทำในราชอาณาจักร ได้ถูกฟ้องต่อศาลในต่างประเทศ โดยรัฐบาลไทยร้องขอ ห้ามมิให้ลงโทษผู้นั้นในราชอาณาจักร เพราะการกระทำนั้นอีก ถ้า

1. ได้มีคำพิพากษาของศาลในต่างประเทศอันถึงที่สุดให้ปล่อยตัวผู้นั้น หรือ
2. ศาลในต่างประเทศได้พิพากษาให้ลงโทษ และผู้นั้นได้พ้นโทษแล้ว

ตอนที่ 3

บุคคลที่กฎหมายอาญาใช้บังคับ

หลักการเรื่องบุคคลที่กฎหมายอาญาใช้บังคับประมวลกฎหมายอาญามีได้บัญญัติไว้ จึงจำเป็นต้องศึกษารายละเอียดจากกฎหมายระหว่างประเทศแผนกคดีเมืองซึ่งหลักทั่วไปนั้นกฎหมายอาญาหรือประมวลกฎหมายอาญาย่อมใช้แก่คนไทย และคนต่างด้าวทุกคนเหมือนกันหมด แต่ก็มีข้อยกเว้นอยู่บ้าง คือ

1. ข้อยกเว้นตามรัฐธรรมนูญ
2. ข้อยกเว้นตามกฎหมายระหว่างประเทศแผนกคดีเมือง

1. ข้อยกเว้นตามรัฐธรรมนูญ ซึ่งได้แก่

ก. ยกเว้นทั่วไป ได้แก่พระมหากษัตริย์

ข. ยกเว้นเพราะมีเอกสิทธิ์ที่จะแถลงข้อเท็จจริง หรือแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับงานของรัฐสภาซึ่งได้แก่

(1) สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (2) สมาชิกวุฒิสภา (3) รัฐมนตรี (4) บุคคลที่ประธานสภาอนุญาตเชิญมาแถลงข้อเท็จจริงหรือแสดงความคิดเห็น (5) กรรมการ (6) บุคคลที่คณะกรรมการเชิญมาแถลงข้อเท็จจริง หรือแสดงความคิดเห็น (7) ผู้พิมพ์และผู้โฆษณารายงานการประชุมตามคำสั่งของสภา

2. ข้อยกเว้นตามกฎหมายระหว่างประเทศแผนกคดีเมือง

ก. ประมุขแห่งรัฐต่างประเทศ

ข. ทูต และบุคคลในคณะทูตตลอดจนครอบครัว

ค. บุคคลอื่น ๆ ซึ่งกฎหมายระหว่างประเทศแผนกคดีเมืองให้เอกสิทธิ์และความคุ้มกันไว้

ง. กองทหารต่างประเทศที่เข้ามายึดครองในราชอาณาจักร

จ. บุคคลที่ได้รับเอกสิทธิ์ และความคุ้มกันตามกฎหมายพิเศษ เช่น พระราชบัญญัติว่าด้วยการดำเนินงานขององค์การสหประชาชาติ เป็นต้น

(รายละเอียดต้องศึกษาจากกฎหมายระหว่างประเทศ แผนกคดีเมือง)